

RE:COMMON

Counter
Balance Challenging
Public Investment
Banks

ZELENA AKCIJA
FRIENDS OF THE EARTH ORGANIZATION

Friends of
the Earth
Europe

PLJAČKA 2.0

SKRIVENI INTERESI U LNG PROJEKTU

Autor Re:Common

Uvod

Svježe je jutro u Zagrebu. Ulice, kafići i restorani su puni, a jutarnje aktivnosti prati žamor ljudi. Iza prozora, za stolom u kutu restorana, sjede dvojica muškaraca.

Ivo Sanader, tadašnji premijer Hrvatske, sjedi u stolcu, gleda uokolo i razgovara sa svojim sugovornikom; izgleda uznemireno i oprezno. Omotnica klizne preko stola u njegove ruke, on pogleda unutra, a potom je stavi u unutarnji džep svojeg sakoa. Razgovor se nastavlja, čak i ako dvojica sugovornika jedva gledaju jedan u drugoga. Sanader kucka po stolu govoreći nešto u stilu „da, dobro, to će biti dovoljno za kavu, ne možeš očekivati da će to biti dovoljno“.

Ova scena snimljena je skrivenom kamerom. Snimka je postala viralna nakon što je Hrvatski sabor izglasao ukidanje saborskog imuniteta Sanaderu u prosincu 2010., a vlasti ga uhitile¹. Suđenje za korupciju koje je uzdrmalo hrvatsku politiku počelo je ubrzo nakon toga, a u vrijeme dok ovo pišemo još uvijek traje. I neki drugi ministri iz Sanaderove vlade uhićeni su i osuđeni za pranje novca, zlorabu ovlasti, nezakonito financiranje političke stranke HDZ-a².

1 <http://www.editfiume.info/archivio/la-voce/2010/101210/politica.htm>

2 <https://www.ilpost.it/2010/12/10/ex-pre->

Pogled na zaljev i industrijsko postrojenje Dioki u Omišlju. Slika (c) Re:Common

U središtu Sanaderove priče je navodno mito od 10 milijuna eura koje je Ivo Sanader uzeo od mađarske energetske tvrtke MOL kako bi omogućio povoljne uvjete za kupnju većinskog udjela u hrvatskoj energetske tvrtki INA, kao dio procesa privatizacije.

Zašto je ovo danas relevantno? Zato što Vlada RH poduzima korake za ubrzanje velikog energetske ulaganja – dvofaznog LNG postrojenja na otoku Krku. Projekt, koji je kritiziran zbog utjecaja na okoliš, bio bi smješten u petrokemijskom kompleksu Dioki u Omišlju, imovini koja je u središtu Sanaderova korupcijskog skandala. Doista, prema optužnici, polovica Sanaderova mita navodno je prebačena preko bankovnog računa švicarsko-hrvatskog poduzetnika Roberta Ježića, koji je tijekom procesa privatizacije INA-e postao glavni dioničar petrokemijskog kompleksa Dioki,

[mier-ivo-sanader/](http://www.mier-ivo-sanader/)

koji spada u najvažniju stratešku imovinu tvrtke. Ova pogodba podvrgnuta je ispitivanju hrvatskog antikorupcijskog tijela (USKOK), a gotovo deset godina poslije počelo je ponovljeno suđenje za korupciju koje je trenutačno u tijeku.

Ponovljeno suđenje Sanaderu osvježava sjećanje na sustav u kojem je zloraba ovlasti određivala ishod strateških izbora zemlje, od čega onda veću korist ima nekolicina ljudi, nego stvarne potrebe hrvatskih građana i građanki. Priča koja se danas ponavlja s predloženom izgradnjom postrojenja za ukapljeni prirodni plin (LNG) i uplinjavanje na nekretnini petrokemijskog kompleksa Dioki u Omišlju: projekt koji je na stolu više od deset godina i koji možda više odgovara privatnom interesu nekolicine, nego „energetske sigurnosti“ zemlje. I njegova se izgradnja još uvijek može zaustaviti, za dobrobit hrvatskih i europskih građana i građanki.

Što je krčki LNG projekt

LNG terminal na Krku je industrijski energetska projekt za uplinjavanje ukapljenog plina koji bi na otok Krk dolazio brodovima i daljnji izvoz plina u Mađarsku i druge zemlje Europe.

Projekt, koji hrvatska vlada reklamira kao ključnu inicijativu, također uživa snažnu potporu Europske unije te je uvršten u tzv. EU „projekte od zajedničkog interesa“ (engl. *projects of common interest*, PCI). Ovo su veliki infrastrukturni projekti koji bi trebali služiti interesima Europske unije, a koji mogu imati koristi od političke i financijske potpore Europske komisije kroz Instrument za povezivanje Europe (engl. *Connecting Europe Facility*, CEF), Europski fond za strateške investicije (engl. *European Fund for Strategic Investments*, EFSI) i europske financijske institucije poput Europske investicijske banke (EIB). Primjerice, EIB razmatra projekt za financiranje, dok se čini da je status projekta u banci „u procjeni“³.

³ <http://www.eib.org/en/projects/pipeline/pipeline/20140627>

LNG prijevoznik Fuji Lng, Slika: Ken Hodge cc 2.0, Wikimedia Commons

Predloženo financiranje je značajno: 339 milijuna eura.

Predlagač projekta je Hrvatska vlada putem javne tvrtke koja je osnovana u tu svrhu, LNG Hrvatska d.o.o.⁴. Prijedlog je predstavljen kao dvofazni projekt, koji se sastoji od *offshore* (plutajućeg) terminala i kopnenog terminala koji bi bio dovršen u drugoj fazi izgradnje. Očekuje se da će terminal u prvoj fazi projekta isporučiti 2,6 milijardi kubičnih metara prirodnog plina. Kritički glasovi u medijima, civilnom društvu i među stručnjacima tvrde da su te dvije faze dva nespojiva, odvojena projekta. Oba projekta osporavaju se s ekološkog, ekonomskog i administrativnog

⁴ <https://www.lng.hr/en/about-us>

stajališta. Nedavno doneseni „zakon o LNG-u“ – čiji je cilj ubrzanje gradnje – osporava se kao neustavan⁵.

⁵ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zlatko-komadina-i-mirela-ahmetovic-projekt-plutajucega-lng-terminala-neodrziv-i-nezakonit---543798.html>

1. Mučna povijest kontroverznog projekta

O LNG projektu na otoku Krku raspravlja se već gotovo 20 godina. Od duboke krize petrokemijske industrije osamdesetih godina prošlog stoljeća u bivšoj Jugoslaviji bilo je nekoliko planova za ponovno pokretanje petrokemijskog postrojenja u Omišlju – suočavajući se s nezaposlenošću – kako bi se pridonijelo oporavku lokalne i nacionalne ekonomije.

Offshore tvrtka za izgradnju lokalne plinske infrastrukture

U travnju 1995., dok je na mnogim mjestima još uvijek trajao dramatični jugoslavenski rat, a Dejtonski sporazum još nije bio potpisan, nekoliko velikih naftnih i plinskih tvrtki, uključujući jugoslavensku državnu tvrtku INA, austrijsku energetska tvrtku OMV i grupaciju Geoplin Doo sa sjedištem u Ljubljani⁶ okupilo se

⁶ Upis tvrtke Adria LNG Study Company Limited u sudskom registru Malte

kako bi osnovali **offshore tvrtku na Malti: Adria LNG Study Company Limited**. Tvrtka, čije je postojanje otkriveno tek nedavno, u bazama podataka Međunarodnog konzorcija istraživačkog novinarstva (engl. *International Consortium of Investigative Journalism*, ICIJ) o *offshore* tvrtkama (tzv. afera *offshore leaks*)⁷, planirala je realizaciju postrojenja za uplinjavanje u Omišlju, upravo u industrijskom objektu u vlasništvu INA-e pod nazivom DINA. Kasnije, kada je projekt počeo dobivati svoje konture, u razdoblju 2008. – 2009., francuska naftna kompanija Total i njemačka energetska tvrtka RWE⁸ također su se pridružile *offshore* kompaniji⁹.

Godine 1993. INA je postala dioničko društvo¹⁰ a u srpnju 1995. godine započela je unutarnja reorganizacija. Nakon toga petrokemijsko postrojenje DINA iz Omišlja spojeno je s još dva postrojenja iz Zagreba¹¹ u novu tvrtku: **Dioki d.d.** Osnovna je djelatnost tvrtke, kako je navedeno u sudskom registru, proizvodnja polimera i petrokemikalija¹².

Od Malte do Švicarske

Zašto je INA, još uvijek javna tvrtka, trebala osnovati *offshore* tvrtku za izgradnju postrojenja

⁷ <https://offshoreleaks.icij.org/nodes/55009251>

⁸ Upis tvrtke Adria LNG Study Company Limited u sudskom registru Malte

⁹ Na sjednici Vlade RH održanoj 30. rujna 2008. premijer Ivo Sanader objasnio je zašto je industrijski objekt Dine Petrokemije najbolja lokacija za izgradnju ovog "strateški važnog postrojenja"

¹⁰ Baza podataka Orbis, INA

¹¹ INA-OKI d.d. i Proizvodna jedinica etilen INA-Naftaplina

¹² Dioki d.d. upis u hrvatskom sudskom registru.

za uplinjavanje u objektu u svojem vlasništvu?

Ovo pitanje ostaje bez odgovora. Sudski registar na Malti ne govori mnogo o tvrtki Adria LNG, niti o identitetu članova uprave niti o stvarnim vlasnicima tvrtke.

No, restrukturiranje INA-e je nastavljeno, a u listopadu 2004. Dioki je privatiziran. **DIOKI Holding AG**, sa sjedištem u Švicarskoj, postao je većinski vlasnik tvrtke Dioki d.d. Paralelno s tim, projekt postrojenja za uplinjavanje u Omišlju, koji je zamišljen kao kopneno postrojenje i u vlasništvu Diokija, počeo je privlačiti pažnju donosioca odluka u Zagrebu.

Ali tko je bio vlasnik tvrtke Dioki Holding AG? U to vrijeme još uvijek nepoznati švicarsko-hrvatski poduzetnik **Robert Ježić**. Mediji su o njemu izvještavali da je od 2000. godine bio predsjednik Nogometnog kluba Rijeka i da se obogatio trgovanjem naftom u Milanu, preselio u Švicarsku i potom se vratio u Hrvatsku kako bi pomogao gospodarskom oporavku zemlje. Projekt koji je predstavio investitorima imao je cilj ponovno pokrenuti petrokemijsko postrojenje u Omišlju, uključujući uvoz i izvoz plina stranim klijentima.

Korumpirani korijeni izlaze na površinu

U savršenoj priči o takozvanom ortačkom kapitalizmu, na kraju je nešto pošlo *strašno po zlu*. Prije nego što je gradnja počela, ovaj LNG projekt pogodilo je urušavanje financijskih i političkih stupova na kojima se temeljio.

Robert Ježić i hrvatski premijer Ivo Sanader pogođeni su golemim **korupcijskim skandalom 2010.**

godine, nakon objavljivanja internih obavještajnih izvješća na Wikileaksu¹³. Skandal je povezan s mitom koje je premijer Sanader navodno uzeo kako bi pogodio stjecanju većinskog udjela INA-e od mađarske energetske tvrtke MOL, koje je navodno prebačeno preko bankovnog računa na Ježićevo ime.

U ovu je priču na kraju upletena i austrijska banka Hypo Alpe Adria, koja je bila glavni kreditor Roberta Ježića za Dioki i druge investicije. Skandal je pridonio financijskom slomu banke, koji je na kraju uzrokovao bankrot austrijske pokrajine Koruška i gubitka (od kojeg se još uvijek djelomično treba oporaviti) u austrijskoj javnoj blagajni procijenjenog na 13,7 milijardi eura¹⁴.

Ukratko, akvizicija industrijskog postrojenja gdje bi se trebao nalaziti LNG projekt umočena je u navodnu korupciju povezanu s privatizacijom INA-e, akvizicijom Diokija i ulaganjem Hypo Alpe Adria banke.

Strateški ili korumpirani?

Deset godina nakon skandala, Vlada RH još uvijek je na sudu zbog privatne arbitraže protiv MOL-a¹⁵, kao dio Vladinih nastojanja da ostvari pravdu i vrati ukradeno

13 <https://www.ilpost.it/2010/12/10/ex-premier-ivo-sanader/>

14 <http://diblas-udine.blogautore.repubblica.it/2018/02/07/hypo-bank-costera-agli-austriaci-77-miliardi-poteva-andare-assai-peggio/>

15 PCA Predmet br. 2014-15 u postupku arbitraže prema pravilima UNCITRAL-a o arbitraži iz 1976. godine ("Pravila UNCITRAL-a") i sporazumu dioničara koji se odnosi na INA-Industriju Nafta D.D. od 17. srpnja 2003. godine, s izmjenama od 30. siječnja 2009. ("Sporazum dioničara") između Republike Hrvatske ("Tužitelj" ili "Hrvatska" ili "Vlada RH") i mađarske naftne i plinske tvrtke MOL ("Tuženik", "MOL", i zajedno s tužiteljem, "Stranke"). Konačna odluka, 23. prosinca 2016.

Zelena akcija u Zagrebu poziva Hrvatski sabor da odbaci Zakon o LNG-u. Slika (c) Zelena akcija

bogatstvo upleteno u navodno korumpirane poslove i sistemsku korupciju. Paralelno s tim, s *realpolitičkim* pristupom, druga ministarstva iste Vlade poduzela su korake kako bi osigurala da LNG postrojenje koje je predložio Ježić ugleda svjetlo dana *u svakom slučaju*.

Dakle, do 2016. godine Vlada je istraživala više opcija za realizaciju ovog projekta. Godine 2013. Europskoj komisiji predstavljen je plan za plovilo za ukapljivanje tekućeg prirodnog plina (LNGRV) – privremenu jedinicu s odvojenim spremnicima plina koja bi se mogla koristiti do završetka postrojenja za uplinjavanje na kopnu. Obje mogućnosti, i za kopneno i za *offshore* postrojenje, bile su na stolu. Godine 2016., činilo se da dužnosnici u Zagrebu favoriziraju plutajuću jedinicu za prihvata, skladištenje i uplinjavanje (FSRU) – *offshore* projekt sličan onome koji je realiziran u susjednoj Italiji u Livornu¹⁶ — koji bi se nekako trebao

16 <http://www.themeditelgraph.it/it/shipping/2016/04/15/croazia-terminal-lng-nel-Haop7GAha1qqDAhc13nXP/index.html>;

kombinirati s drugom, većom LNG jedinicom na kopnu.

Predviđena lokacija industrijskog postrojenja ostalo je industrijsko postrojenje Diokija. Tvornica je bila dio imovine uključene u **Heta Asset**, „lošu banku“ u stečaju Hypo Alpe Adria banke. Budući da Robert Ježić nije vratio znatan dio zajmova dobivenih od austrijske banke, imovina Diokija bila je dio postupka povrata duga u Heti.

Kopneni ili plutajući?

Donosioci odluka u Zagrebu i Bruxellesu to nisu smatrali preprekom.

I doista, Vlada RH je u lipnju 2016. dala jasniji opis projekta kada je izdala priopćenje o „ubrzanju provedbe projekta kroz dvofazni plan”¹⁷.

http://www.saipem.com/SAIPEM_en_IT/con-side dx/Press+releases/Saipem+and+the+University+of+Rijeka+sign+a+cooperation+agreement.page.

17 <https://vijesti.hrt.hr/428000/vlada-lng-izmjene-zakona-o-pos-u-i-obveznim-mirovinskim-fondovima-2>

Hrvatska vlada predstavila je *offshore* objekt – plutajuću jedinicu za prihvat, skladištenje i uplinjavanje (FSRU) – kao prvu fazu većeg industrijskog projekta, dok bi „druga faza“ uključivala izgradnju većeg *kopnenog* postrojenja za uplinjavanje.

Završni projekt predviđa kapacitet terminala do 6 milijardi kubičnih metara plina, dok je predviđena cijena terminala 600 milijuna eura. Prva faza sadašnjeg projekta, FSRU s kapacitetom od 2,6 milijardi kubičnih metara, trebala bi, prema hrvatskoj vladi, koštati oko 250 milijuna eura. Ukupni troškovi prelaze 1 milijardu eura, uključujući prateću infrastrukturu.

Postupak javne nabave za *offshore* dio završen je 8. studenog 2018. godine te je za preradu postojećeg LNG tankera u FSRU LNG **Hrvatska d.o.o.** odabrao tvrtku **Golar Power Limited**. Odluka o finalnom ulaganju bila je najavljena za poslije 20. prosinca 2018.¹⁸

Javna tvrtka LNG Hrvatska d.o.o.¹⁹ zaključila je postupak odobrenja za postrojenje u manje od dvije godine. Takozvani zakon o LNG-u ili lex LNG²⁰ koji je donesen 2018. godine, ojačao je Vladin smjer da se *brzo napreduje* zahvaljujući posebnoj proceduri osmišljenoj samo za ovo industrijsko postrojenje. Zakon o LNG-u također uključuje izričito pravo Vlade da *izvlasti privatnu imovinu* koja je potrebna za izgradnju infrastrukture na kopnu povezane s *offshore* postrojenjem.

18 <https://www.lng.hr/en/news-details/procurement-procedure-for-floating-storage-regasification-unit-the-fsru-is-closed-95>

19 <https://www.lng.hr/en/about-us>

20 <https://www.total-croatia-news.com/business/29093-parliament-adopts-lng-terminal-law>

Tko je Robert Ježić?

Robert Ježić je švicarsko-hrvatski poduzetnik aktivan u naftnom biznisu od 80-ih godina 20. stoljeća.

Na početku poslovanja počeo je surađivati s **Vojkom Santrićem**, jugoslavenskim biznismenom koji je živio u Milanu, gdje je bio i generalni konzul. Santrić ga je upoznao s **Brankom Šrengerom**, važnim naftnim biznismenom koji je vodio **Petraco Oil**, osnovan u Milanu 1972. Tijekom devedesetih godina Ježić je za Šrengera osnovao **Starchem Ltd**, *offshore* naftnu tvrtku, kao i druge tvrtke u **Panami**. Tijekom tog perioda, počeo je raditi s nacionalnim naftnim kompanijama kao agent Petraca. Tako je upoznao **Franju Gregurića**²¹, koji je bio hrvatski premijer od 1991. do 1992., kada je Hrvatska postala neovisna. Godine 1993. poslovna suradnja s Brankom Šrengerom je raskinuta te je počeo raditi za strane kompanije kao što su **Landmark Chemicals SA (Švicarska)** i **Laussane BMS (Belgija)**. Te su kompanije dobile nekoliko javnih natječaja putem naftne kompanije INA, u kojoj je Franjo Gregurić bio član upravnog odbora od 1995. do 1999. Tijekom istog razdoblja, Ježić je osnovao **Forus** u Švicarskoj, tvrtku koja je nakon toga napravila joint venture s INA-om u Rafineriji Rijeka, nazvan

21 https://en.wikipedia.org/wiki/Franjo_Greguri%C4%87

ITT. Njegovi ugovori s INA-om prestali su 2007. Ježić je razvio bliske odnose s Gregurićevim nasljednikom na mjestu premijera, **Hrvojem Šarinićem**²², koji je također bio u odboru INA-a. Tada je postao i predsjednik hrvatskog nogometnog kluba HNK Rijeka²³, koji je vodio do 2008. Godine 2000. dobio je novog političkog sponzora: bio je to **Slavko Linić**, bivši gradonačelnik Rijeke, zamjenik ministra gospodarstva i član nadzornog odbora INA-e. Godine 2004. kupio je Dioki d.d. zahvaljujući zajmu Hypo Alpe Adria banke (vidi okvir Veza Hypo Alpe Adria). U ponovljenom suđenju Ivi Sanaderu, 22. listopada 2018., oslobođen je optužbe – na Županijskom sudu – da je podmitio Ivu Sanadera s ciljem sklapanja dogovora za Dioki za kupnju jeftine struje. Tim je dogovorom navodno oštećen HEP za nekoliko milijuna eura²⁴. Optužen je i da je primio mito za Ivu Sanadera od mađarske energetske kompanije MOL. Prema tijelima javne vlasti, mito je prebačeno preko jednog od njegovih švicarskih bankovnih računa.

Istraživanje proveo IRPI (Investigative Research Project Italy) za Re:Common.

22 https://it.wikipedia.org/wiki/Hrvoje_%C5%A0arini%C4%87

23 https://en.wikipedia.org/wiki/HNK_Rijeka

24 <https://www.index.hr/vijesti/clanak/robert-jezic-kupio-hdzu-blindirani-bmw-od-42-milijuna-kuna/531680.aspx>

Još uvijek kontroverzan projekt koji podržava Europska komisija

Stručnjaci i donosioci odluka imaju drukčije mišljenje o dvofaznom LNG projektu.

Treba napomenuti da je LNG terminal na Krku već bio uvršten na popis projekata od zajedničkog interesa (PCI) EU-a još 2013. i 2015. godine, ali u to vrijeme u javnim dokumentima nije bilo pojedinosti o prirodi projekta – na kopnu ili na moru.

Plinski i naftni stručnjak, koji je tražio da ostane anonimn, otvoreno je kazao da bi se svaki stručnjak koji bi mogao vidjeti prateće dokumente trenutnog dvofaznog projekta složio da „on nema nikakvog smisla, bilo s ekonomskog, bilo financijskog, bilo tehničkog gledišta“. Njegov je stav da su *offshore* i *onshore* projekti čak i u sukobu. „Samo bi političari mogli vjerovati da su oni doista dio istog projekta.“

Europska komisija, koja je dala potporu projektu²⁵ i smatra ga „projektom od zajedničkog interesa“, izgleda vjeruje u trenutni dvofazni diskurs. Međutim, briselskim kuloarima kruže glasine o tome kako *svi znaju* da je prilično malo vjerojatno da će doći do druge faze.

Vlada RH brani ovaj projekt kao strateški investicijski projekt, važan za diversifikaciju opskrbe prirodnim plinom za Hrvatsku. Također ga opisuje kao projekt koji će povećati energetske sigurnost jugoistočne Europe, što je potvrđeno uključivanjem projekta u Strategiju

25 <https://vlada.gov.hr/news/eu-approves-eur-102m-grant-for-lng-terminal-in-croatia/20182>

skladištenja ukapljenog prirodnog plina Europske komisije 2016. godine²⁶.

Ovo stajalište moglo bi se osporavati rezultatima drugog kruga *open season* postupka za ugovaranje kapaciteta za uplinjavanje na terminalu, u kojem su samo hrvatske tvrtke HEP i INA pokazale ograničeni interes za kupnju plina²⁷. Ovaj rezultat dovodi u pitanje ekonomsku održivost projekta²⁸.

Na otoku Krku dugi je niz godina jedini predviđeni projekt o kojem se raspravljalo sa stanovništvom bio onaj na kopnu. Lokalna uprava Omišlja bila je na prvoj liniji kako bi se osiguralo da projekt odgovara potrebama stanovnika. Kriza petrokemijskog postrojenja DINA donijela je otoku krizu gubitka radnih mjesta, pa su lokalne vlasti zauzele stranu radnika i stanovnika, glasno zahtijevajući više od dva desetljeća plan za ponovno pokretanje gotovo napuštenog industrijskog postrojenja. Nakon njegove privatizacije i akvizicije od Ježićeva Dioki Holdinga, ljudima se vratila nada da će se proizvodnja uskoro ponovno pokrenuti. Izgradnja postrojenja za ponovno uplinjavanje bila je dio tada predloženog investicijskog paketa.

Kao odgovor na početne zabrinutosti stanovnika u vezi utjecaja postrojenja na morski okoliš i turizam, proveden je postupak savjetovanja, za čiju je provedbu Vlada angažirala privatnu konzultantsku tvrtku. Turizam

26 <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2016/27%20sjednica%20Vlade//27%20-%208.pdf>

27 <https://www.lng.hr/en/news-details/the-second-round-of-open-season-procedure-is-closed-96>

28 http://www.novolist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/FIJASKO-LNG-a-Za-zakup-mizernih-kolicina-plina-javili-se-samo-HEP-i-ina?meta_refresh=true

je doista izvor znatnog dijela gospodarskih prihoda za stanovnike i lokalnu vlast. Rezultat savjetovanja bilo je to da su se stanovnici i lokalna vlast dogovorili o kopnom postrojenju koje treba poštivati određene standarde i uvjete.

Međutim, kada je Ježić pao u nemilost i industrijski plan za Dioki propao zbog golemog nagomilanog duga prema vjerovnicima (uključujući radnike i Općinu Omišalj), stanovnici su se razočarali.

Tada je Vlada u Zagrebu pokušala pogurati drukčiju verziju projekta: *offshore* projekt koji bi bio manji, jeftiniji i brži za izgradnju, putem LNG Hrvatska²⁹.

Ipak, ovom prijedlogu, koji je zagovarala nova vlada HDZ-a i bivša ravnateljica Vladine Agencije za ugljikovodike (trenutačno direktorica LNG Hrvatska) Barbara Dorić, žestoko su se suprotstavili ne samo stanovnici Krka, već i lokalna vlast pa čak i županijska/regionalna vlast (Primorsko-goranska županija). U ožujku 2018. tisuće ljudi demonstrirale su u Rijeci protiv *offshore* postrojenja, uključujući načelnicu Općine Omišalj, gradonačelnika Rijeke i gradonačelnika Krka, zajedno s ekološkim organizacijama poput Zelene akcije / Friends of the Earth Croatia, lokalnih ekoloških udruga i građanskih platformi³⁰. Upravo je nedavno, komentirajući fijasno *open season* postupka, načelnica Općine Omišalj Mirela Ahmetović izjavila da LNG terminal nije u interesu hrvatskih građana i građanki, nego služi stranim interesima, uključujući SAD. Zajedno s

29 <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2016/27%20sjednica%20Vlade//27%20-%208.pdf>

30 <https://www.balcanicaucaso.org/area/Croazia/Croazia-proteste-contro-il-rigassificatore-offshore-186510>

predstavnikom Županije Zlatkom Komadinom, Ahmetović je najavila da će osporavati zakon o LNG-u na Ustavnom sudu³¹.

Ali otpor stanovnika nije zaplašio ulagače. U 2018. godini pojavio se privatni investitor s ponudom da likvidira dugove Diokija, kupi petrokemijsku tvornicu DINA te preuzme i adaptira stari projekt za kopneno postrojenje u Omišlju. Luksemburška grupacija **Gasfin** završila je akviziciju u kolovozu 2018. kupnjom imovine od **Heta Asseta** – „loše banke“ u vlasništvu Republike Austrije koja je pokušala povratiti gubitak koji je ostvarila Hypo Alpe Adria banka³² – i isplatom svih vjerovnika (uključujući Općinu Omišalj i radnike DINA-e). Zakon o LNG-u i najavljeni postupak izvlaštenja zemljišta u vlasništvu DINA-e izazvali su zabrinutost ulagača i stanovnika, dodatno usložnjavajući odnose iza kulisa.

31 <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zlatko-komadina-i-mirela-ahmetovic-projekt-plutajucega-lng-terminala-neodrziv-i-nezakonit---543798.html>

32 "HETA ASSET RESOLUTION AG je društvo u likvidaciji u vlasništvu Republike Austrije. Njezina statutarna zadaća je raspolaganje nenaplativim udjelom Hypo Alpe Adria, nacionalizirane 2009. godine, što učinkovitije, uz očuvanje vrijednosti". <https://www.heta-asset-resolution.com/en>

Veza Hypo Alpe Adria

Hypo Alpe Adria je koruška banka koju je austrijska vlada nacionalizirala 2009. godine kako bi se izbjegao njezin bankrot – i bankrot pokrajine Koruške koja je garantirala za njezino poslovanje.

Austrijska javnost prozvala ju je „Katastrophenbank“, a većina „loših kredita“ koji su izazvali njezin financijski slom bila je usmjerena prema Balkanu.

Robert Ježić bio je jedan od njezinih najvećih dužnika, a Hypo Adria Bank bila je jedan od glavnih sudionika u Ježićevim ulaganjima u Dioki d.d. i njegove ostale poslove.

Korumpirani sustav odnosa između banke i tajkuna bio je utemeljen na Ježićevu bliskom odnosu s premijerom Sanaderom i njegovom političkom strankom HDZ-om.

Glavni direktor grupe Wolfgang Kulterer bio je taj koji je podržao inicijalni kredit od 20 milijuna eura za Roberta Ježića koji mu je bio potreban za kupnju Diokija. Dogovor je uključivao isplatu u iznosu od 1 milijun eura na račun HDZ-a, Sanaderove političke stranke. Navodno je zahtjev došao od samog Sanadera³³.

Njemačke novine Die Zeit objavile su 2011. dokumente hrvatske obavještajne službe o koruptivnim dogovorima Hypo banke i Sanadera, otkrivajući da je „određen iznos novca“ za Ivu Sanadera isplaćen 1. svibnja 2004. Novac je navodno podigao hrvatski ministar vanjskih poslova Miomir Žužul u Trstu u Italiji³⁴.

33 Akte Hypo Alpe Adria (2015.), novinarsko istraživanje Renate Graber i Andreea Schnaudera. Linde Verlag. <https://www.linde-verlag.at/buch/akte-hypo-alpe-adria-6274>

34 <https://www.24sata.hr/news/die-zeit-miomir-zuzul-u-trstu-pokupio-proviziju-za-sanadera-211881>

Potporna Ježiću bila je ulazna točka za Hypo grupu da ostvari druge investicije u Hrvatskoj. Za te „usluge“ Ježić je navodno zaposlen na temelju konzultantskog ugovora u vrijednosti od 5 milijuna eura s glavnim direktorom Hypoa Kultererom. Čak i nakon što je Kulterer 2007. godine otišao s mjesta direktora, predstavio je Ježića kao ključnu figuru novom direktoru Hypo grupe. Ježić je ostao na privilegiranoj poziciji do 2009. Između 2003. i 2009., Hypo Alpe Adria odobrila mu je kredite u iznosu od 63 milijuna eura – a 14 milijuna eura Ježić u konačnici nije vratio³⁵. Robert Ježić nikada nije bio pod istragom za bilo kakve navodne kriminalne aktivnosti u Austriji.

Međunarodni dio kaznenog postupka protiv Ive Sanadera usko je povezan s koruptivnim sustavom oko Hypo Alpe Adria i njihovim ulaganjima u Hrvatskoj. Sud u Zagrebu osudio je 22. listopada 2018. bivšeg premijera na dvije i pol godine zatvora za zločin „ratnog profiterstva“. Prvostupanjska presuda odnosi se na događaje tijekom rata 1994.-95., kada ga je hrvatska vlada angažirala da s bankom dogovori zajam za kupnju nekoliko zgrada kako bi se otvorile nove ambasade u inozemstvu. Prema mišljenju suda, nije postupao u interesu države, nego u interesu Hypo grupe, omogućavajući joj ulazak u Hrvatsku u zamjenu za mito isplaćeno u gotovini u vrijednosti od 5% od ugovorenog zajma³⁶.

35 Akte Hypo Alpe Adria (2015.), novinarsko istraživanje Renate Graber i Andreea Schnaudera. Linde Verlag. <https://www.lindeverlag.at/buch/akte-hypo-alpe-adria-6274>

36 <http://www.lavoce.hr/politica/2540-ivo-sanader-condannato-per-l-affare-hypo-bank>

2. Što priča o hrvatskom energetsom sektoru govori o korupcijskog praksi „zarobljavanja države“ i privatizaciji u Hrvatskoj

Pod nadzorom i vodstvom Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Hrvatska je tijekom 90-ih značajno preoblikovala svoju ekonomiju.

Internacionalne financijske institucije bile su usredotočene na to da osiguraju potpunu privatizaciju javnih dobara Hrvatske – dajući prednost takozvanoj tranziciji na tržišno-orijentiranu ekonomiju – posvećujući vrlo malo pažnje tome *tko će stvarno imati koristi od takve privatizacije*. Drugim riječima: hoće li to pomoći transformaciji države, udaljavanju od „ortačkog kapitalizma“ prethodnog perioda? Hoće li privatizacija biti praćena povećanom javnom kontrolom i

Rafinerija nafte u Sisku, Hrvatska/INA, slika @ Donatus, wikimedia, CC BY-SA 3.0

transparentnijim i participativnijim procesom donošenja odluka?

Dokazi su pokazali da je privatizacijski proces bio vođen skrivenim interesima pojedinaca i političkih stranaka koji su željeli ojačati svoju moć, steći osobnu korist i u isto vrijeme maksimizirati koristi privatnih investitora. Dug koji se povećavao tijekom godina bio je ostavljen javnoj blagajni. Upitan pristup sa stajališta javnog interesa: je li pravedno da građani i građanke snose troškove procesa privatizacije koja je isključivo usmjerena prema investitorima? Je li prihvatljivo da proces bude većim dijelom vođen privatnim interesima do te mjere da pretekne opće interese?

Ovo poglavlje će se baviti specifičnim sektorom hrvatskoga gospodarstva – sektorom energetike – i analizirati kako je došlo do takvog procesa privatizacije i koje lekcije možemo iz njega naučiti.

„Zarobljena“ privatizacija sektora energetike

Demontiranje i privatizacija INA-e – nacionalne naftne i plinske tvrtke – odvijali su se kroz dug i naporan proces koji je trajao više od deset godina. INA i HEP – nacionalno elektroenergetsko poduzeće – bili su među „tvrtkama od strateškog značaja“ koje je Vlada RH nacionalizirala Zakonom o pretvorbi društvenih poduzeća (1991.) neposredno nakon stjecanja neovisnosti. INA je u potpunosti nacionalizirana 1993.

Ubrzo nakon toga, kada je usvajanjem Zakona o privatizaciji (1996.) postalo jasno da javno vlasništvo neće trajati zauvijek, INA i HEP bili su stavljani na listu tvrtki koje će biti privatizirane³⁷. Zakon o

37 https://www.researchgate.net/profile/Nevenka_Cuckovic/publication/259591655_Privatisation_of_the_Oil_and_Gas_Industry_in_Croatia_and_SEE_Assessment_of_Impacts/links/576280e708ae0c8c2553aa36/Privatisation-of-the-Oil-and-Gas-Industry-in-Croatia-and-SEE-Assessment-of-Impacts.

privatizaciji obje tvrtke donesen je 2002., omogućavajući prodaju prvih 25% javnih dionica.

Mađarska kompanija MOL bila je privilegirani kupac za prvih 25% INA-e. O tome kako i zašto je MOL mogao izvršiti kupnju i osigurati prevladavajuća upravljačka prava, još se raspravlja na sudu. Do sada je mađarska vlada nijekala svaku mogućnost prijestupa počinjenog od MOL-a koji je javna tvrtka. Međutim, Hrvatska je 2016. pokrenula trgovinsku arbitražu nad MOL-om³⁸. Hrvatska antikorupcijska jedinica USKOK još uvijek pokušava kazneno goniti direktora MOL-a, Zsolta Hernádia, za međunarodnu korupciju: Hernádi je optužen za podmićivanje Sanadera krajem 2008. godine, kako bi osigurao prevladavajuća upravljačka prava za MOL u INA-i³⁹. Dva zahtjeva za izručenje izdana su 2013. i ponovno u srpnju 2018. – nakon što je započelo novo suđenje Sanaderu i nakon što je Europski sud pravde u Luksemburgu izrazio svoje slaganje s Hernádievim izručenjem Hrvatskoj⁴⁰.

U međuvremenu je završena prodaja većine INA-inih dionica. Danas je mađarska kompanija MOL većinski vlasnik dionica INA-e, s 49,1%⁴¹ %, a od 2009. preuzela je upravljanje INA-om. Zahvaljujući ovom potezu, koji je omogućio navodno korumpiran dogovor, Mađarska

je, prema navodima medija⁴², postala četvrti najveći investitor u Hrvatskoj. Međutim, ovo možda neće dugo trajati, budući da je u siječnju 2018. Vlada objavila svoju namjeru da okupi MOL-ove udjele u INA-i⁴³.

MOL-ova uloga u LNG terminalu na Krku

MOL isto tako ima važnu ulogu u priči oko LNG terminala na Krku. Kao prvo, INA je glavni klijent Diokija d.d., pa je na zadnjih deset godina poslovanja INA-e bez sumnje

Country	Gas demand, bcm/year
Primary markets	
Croatia	2.7
Hungary	9.5
Other potential markets	
Austria	8.6
Czech Republic	8.2
Slovakia	4.7
Serbia	2.0
Slovenia	0.7
Bosnia & Herzegovina	0.2
Total	36.7

Izvor: Prezentacija *Open season* krčkog LNG terminala. LNG Hrvatska

imao utjecaj bankrot Roberta Ježića, kao i nepodmireni dugovi (i prema INA-i) i likvidacija Diokija.

Nadalje, poslovni plan za LNG postrojenje na Krku uključivao je Mađarsku kao *glavnog korisnika* od samog početka. Projekt je osmišljen kao projekt orijentiran na izvoz kako

42 <http://www.balkaninsight.com/en/article/croatia-and-hungary-on-delivering-gas-from-Ing-terminals-10-03-2018>

43 <https://vlada.gov.hr/news/pm-says-Ing-terminal-would-enhance-croatia-s-role-in-eu-energy-strategy/23273>

Arheološko nalazište u blizini industrijskog postrojenja Dioki u Omišlju. Slika (c) Re:Common

bi pridonio diversifikaciji energije u središnjoj i istočnoj Europi, gdje je Rusija glavni opskrbljivač plinom. U raznim prilikama Mađarska je isticala svoj interes za kupnju plina iz očekivanog postrojenja na Krku. Na početku listopada 2018., mađarski ministar vanjskih poslova i trgovine, Peter Szijjarto, sastao se u Budimpešti s Tomislavom Čorićem, hrvatskim ministrom okoliša i energetike, kako bi razgovarali o zajedničkim energetske projektima i opskrbi plinom. Tom prilikom je Peter Szijjarto dao izjavu za medije da je hrvatski LNG terminal važna prilika za Mađarsku da diversificira svoju opskrbu energijom nakon 2020., kada ističe njihov dugogodišnji ugovor s Rusijom o opskrbi plinom⁴⁴.

Drugim riječima, MOL i Mađarska bi imali više koristi od plinskog postrojenja na Krku nego sama Hrvatska, s obzirom na to da ona nije bila predviđena kao krajnji korisnik – ili samo marginalno – uvezenog plina.

Povrh toga, MOL je dioničar **Plinacra**, kompanije koja je suvlasnik LNG Hrvatska. Plinacro i MOL su oboje dio *joint venture* za izgradnju **plinovoda Zlobin – Bosiljevo – Sisak – Kozarac –**

44 <http://www.balkaninsight.com/en/article/croatia-and-hungary-on-delivering-gas-from-Ing-terminals-10-03-2018>

pdf?origin=publication_detail

38 <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vrdoljak-proziva-sanadera-i-mol-hrvatska-je-bila-isprovocirana-20160420>

39 <https://www.reuters.com/article/us-croatia-mol-hernadi-idUSKCN0S910320151015>

40 https://bbj.hu/news/court-refuses-to-execute-european-arrest-warrant-for-mol-ceo_153953

41 <https://www.ina.hr/investors-9847/ownership-structure-9901/9901>

Slobodnica koji, prema mišljenju Europske komisije „predstavlja glavni transportni put od LNG terminala na Krku do nekoliko zemalja u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi”⁴⁵.

Nasljeđe jednog navodno koruptivnog dogovora itekako je živo u sadašnjem procesu donošenja odluka vezano uz LNG terminal na Krku. Kroz svoju javnu tvrtku MOL, Mađarska danas vrši ogroman utjecaj na strateške energetske odluke u Hrvatskoj, zajedno s poslovnim ljudima i političkim vođama koji navodno pripadaju istoj političkoj strukturi koja je bila na vlasti prije deset godina.

Međutim, neočekivani ishod drugog kruga open season postupka za ugovaranje kapaciteta za uplinjavanje terminala iznosi drugačiju priču: MOL nije iskazao očekivani interes za kupnju plina od LNG Hrvatske. To je ishod koji dovodi u pitanje ekonomsku isplativost projekta. Kako bi projekt bio ekonomski održiv, bilo je potrebno da se pokaže interes za najmanje 1,5 milijardi kubičnih metara plina godišnje⁴⁶.

45 Ovaj projekt EU financira s maksimalno 50%. Ukupni trošak iznosi 4,5 milijuna eura. Prekogranična raspodjela troškova (CBCA) određena je sporazumom koji su potpisale Mađarska i Hrvatska (10. travnja 2017.)

46 http://www.novolist.hr/Vijesti/Gospodarstvo/FIJASKO-LNG-a-Za-zakup-mizernih-kolicina-plina-javili-se-samo-HEP-i-Ina?meta_refresh=true

Korumpirani proces privatizacije

Hrvatski fond za privatizaciju bio je institucija koja je trebala osigurati da prodaja javnih dobara bude provedena transparentno i u skladu sa zakonom.

Međutim, početkom 2000-ih, uprava Fonda bila je okaljana navodnom korupcijom⁴⁷. To je bio signal da je takozvani ortački kapitalizam – koji bi svatko prepoznao kao „tipičan“ za Tuđmanovu vladavinu⁴⁸ i koji je rezultirao čestom rasprodajom dobara suradnicima predsjednika⁴⁹ – možda ustvari nadživio njegovu smrt 1999. godine.

Nadovezujući se na priču o Hypo banci, treba istaknuti da je u kasnim 90-ima započela privatizacija banaka u Hrvatskoj tako što su banke prodavane vodećim bankama u središnjoj i istočnoj Europi. Rezultat toga je da je 90% imovine hrvatskih banaka postalo dijelom vlasničkog

portfelja stranih banaka, pretežno u Italiji i Austriji⁵⁰.

Ipak je u 2010. Hrvatski fond za privatizaciju posjedovao dionice i udjele u ukupno 1112 kompanija. Ukupan vlasnički kapital tih kompanija bio je 177,6 milijardi HRK, dok je vlasnički kapital državnog portfelja dosegao 21,8 milijardi HRK⁵¹.

Privatizacijski proces pretvorio se u golemu rasprodaju proizvodnih i financijskih dobara države, s ulaskom stranog kapitala u Hrvatsku i njegovim oblikovanjem takozvane tranzicije prema kapitalističkoj ekonomiji.

Presuda Sanaderu krajem listopada 2018., što je bila prva presuda za „ratno profiterstvo“ u povijesti države, daje sliku pljačke koja se odvijala tijekom tih godina, kada je šačica pojedinaca izvukla osobnu korist od ukupne nacionalne ekonomije.

47 <https://www.find-croatia.com/senior-officials-of-croatian-privatisation-fund-arrested-on-corruption-charges/>

48 Franjo Tuđman bio je prvi predsjednik Hrvatske, a na toj je funkciji bio od 1990. do svoje smrti 1999.

49 <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/2003-817-01f-Ballinger.pdf>

50 <https://www.hnb.hr/documents/20182/121519/e-analiza-inozemne-zaduzenosti-rh.pdf/4ddf54e1-70a0-46b8-9f9c-642c739127f0>

51 <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/osi/journal/PDF/InterdisciplinaryManagementResearchVI/IMR6a44.pdf>

3. Dva LNG projekta: tko je tko? I zašto bi Europska unija odobrila potporu?

Prema Vladi RH, prijedlog dvofaznog projekta odgovor je na poteškoće u pronalaženju investitora za kopneni projekt tijekom posljednjih godina. U 2016. godini sadašnja je formula izazvala zanimanje u Zagrebu i bila službeno predstavljena.

U međuvremenu, pojavio se strani investitor (Gasfin) kako bi preuzeo dugove Diokija, isplatio vjerovnike, ponovno pokrenuo petrokemijsku proizvodnju i investirao u izgradnju kopnenog LNG postrojenja.

U 2010. godini, nakon Sanaderova uhićenja, Vlada RH osnovala je *ad hoc* tvrtku, LNG Hrvatska⁵², koja bi se brinula za izgradnju LNG projekta. Tvrtka i njezini dioničari između 2013. i 2018. godine predstavljali su Europskoj komisiji različite verzije projekta, s promjenama u objektima na moru i na kopnu.

52 <https://www.lng.hr/en/about-us> ; <http://www.energetika-net.com/vijesti/plin/osnovana-lng-hrvatska-8559>

“Golar Frost”, Slika (c) Lens Envy. Flickr, CC BY-NC-ND 2.0

Primjerice, plan koji je investitorima predstavio bivši direktor LNG-a Hrvatska Goran Frančić prije nekoliko godina, *samo* spominje *offshore* postrojenje⁵³. Međutim, opis projekta predstavljen Europskoj komisiji – koji je bio uključen u prvi popis „Projekata od zajedničkog interesa“ 2013. godine – i sljedeća verzija uključena u Desetogodišnji plan razvoja mreže EU-a 2015. godine upućuje na to da je plan bio graditi *offshore* postrojenja.

Usporedno s tim, kopneni LNG projekt – koji je odobren, ali još nije izgrađen – ostao je dio imovine Diokija koju je Heta Asset pokušavao prodati kako bi povratio golemi gubitak koji je proizveo Hypo Alpe Adria.

Nesigurnost je trajala do 2017. godine, kada je hrvatska vlada postala otvorenija u vezi svojih planova. Prijedlog koji je prihvatila Europska komisija uključivao je FSRU projekt koji će biti „prva faza“ većeg LNG projekta na kopnu, na industrijskoj lokaciji Diokija.

53 https://lng.hr/upload_data/editor/files/LNG%20terminal%20Kr%20presentation_Open%20Season.pdf

„Dobra vijest“ da je strani ulagač zainteresiran za projekt na kopnu koja je konačno stigla 2018. odjednom je za hrvatsku vladu izgledala više kao *problem* nego kao rješenje.

Usvajanje zakona o LNG-u u ljetu 2018. godine *de facto* je to potvrdilo: izvlaštenje zemljišta u vlasništvu Diokija moglo bi navodno obuhvatiti ne samo katastarske čestice potrebne za izgradnju cijevi koje povezuju objekte, nego i mnogo veće područje.

Prema hrvatskom magazinu Nacional⁵⁴, od promjene planova vlade bivšeg premijera Tihomira Oreškovića 2016. godine apetiti za velikim količinama plina u Zagrebu su se smanjili, a Vlada se zalagala za jeftiniji projekt plutajućeg terminala koji bi se mogao brže izgraditi.

U tom trenutku zemljište u vlasništvu Diokija postalo je potpuno suvišno za projekt: bio je potreban samo mali komad zemlje, za potrebne pomoćne objekte za FSRU na moru i plinovod

54 http://www.presscut.hr/Web%20Sharing%20ZON/10-2018/23-10-2018/Nacional/Presscut_18273233.pdf

Akcija kontra LNG-a u Zagrebu o užujku 2018. Slika (c) Kontra LNG

za transport plina do spoja s međunarodnim interkonektorom prema Mađarskoj. No, Nacional ističe da usvajanje zakona o LNG-u *de facto* omogućuje LNG Hrvatska da zatraži zemljište za izgradnju prve i druge faze projekta. Navodno, tvrtka je poduzela korake kako bi nastavila s izvlaštenjem, potezom koji je izazvao napetosti s Gasfinom Sa, stranim ulagačem koji je upravo kupio Dioki (vidi: Tko je Gasfin).

Tko su dioničari LNG Hrvatska?

LNG Hrvatska je javna tvrtka koju kontrolira Vlada RH. Glavni dioničari su tvrtka za transport energije **Plinacro d.o.o.**⁵⁵ s 50% dionica i elektroenergetska tvrtka **HEP**⁵⁶ s 3,56%. Od 2018. tvrtka ima novu predsjednicu uprave, **Barbaru Dorić**. Dorić je bivša direktorica Agencije za ugljikovodike. U tom je svojstvu bila među ključnim

⁵⁵ <http://www.plinacro.hr/>

⁵⁶ <https://www.hep.hr/en>

stručnjacima koji su pisali zakon o LNG-u koji je usvojen 2018. godine kako bi se ubrzala izgradnja LNG projekta na Krku. Više od jednog glasa tvrdilo je da postoji jasan sukob interesa između njezina trenutnog položaja i uloge koju je prije odigrala u pomicanju projekta unaprijed.

Plinacro je uključen u izgradnju hrvatskog plinovoda Zlobin – Bosiljevo – Sisak – Kozarac – Slobodnica. Ovaj plinovod spojiti će se na drugi, postojeći plinovod koji vodi plin do Mađarske⁵⁷. Projekt je *joint venture* s mađarskom tvrtkom MOL te je dobio sredstva iz EU fondova. „Plinovod predstavlja glavni evakuacijski plinovod za uplinjeni LNG za brojne zemlje srednjoistočne i jugoistočne Europe“, navodi Program CEF – Instrument za povezivanje Europe EU-a (engl. *Connecting Europe Facility*) koji je financirao projekt. Mađarska i Hrvatska 10. travnja 2017. potpisale su sporazum u vezi

⁵⁷ Plinovod Slobodnica - Donji Miholjac - Dravazerdahely -Varosfold

s raspodjelom troškova projekta. Jasno je da se infrastruktura za transport plina koju podržava Plinacro u potpunosti oslanja na izgradnju krčkog LNG terminala za opskrbu plinom.

Tko je Gasfin?

Gasfin Sa je energetska tvrtka koja je dio grupe Gasfin registrirane u Luksemburgu. Čelnik Gasfina Sa je **Davor Grgević**, također predsjednik grupe **Eastwel**, holdinga koji osigurava investicijski kapital i nove tehnologije tvrtkama u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza (CIS) i Srednjoj Aziji. Gasfin ustrajava na izgradnji kopnenog LNG projekta manjeg od onog koji je prvobitno planirala Vlada RH.

Direktor i glavni dioničar grupe Gasfin slovenski je poduzetnik i proizvođač vina **Vladimir Puklavec**. Puklavec je postao važan poduzetnik kroz **TGE Gas Engineering**, tvrtku sa sjedištem u Njemačkoj koja je trenutno dio grupe Gasfin. Već 2009. godine Puklavec je preko TGE-a pokušao uložiti u izgradnju LNG terminala u Kopru (Slovenija), ali projekt nije dobio odobrenje slovenske vlade⁵⁸. Godine 2017. terminal u Kopru ponovno se razmatrao kao moguće ulaganje, ali konkurentski projekt na Krku već je dobio financiranje putem Programa CEF – Instrumenta za povezivanje Europe EU-a i bio izabran kao projekt od zajedničkog interesa EU-a⁵⁹.

Kada je Gasfin uspio kupiti Dioki, otplativši sve dugove koje je Ježić ostavio, usvojen je Zakon o LNG-u

⁵⁸ http://ricerca.gelocal.it/ilpiccolo/archivio/ilpiccolo/2009/05/29/NZ_06_APRE.html

⁵⁹ <https://www.total-croatia-news.com/business/20319-slovenia-planning-rival-Ing-terminal>

koji je omogućio tvrtki LNG Hrvatska da započne s izvlaštenjem njegove imovine.

Gasfin Development SA, druga tvrtka koja je dio grupe Gasfin, uključena je u Gani u konzorcij s ruskim plinskim divom **Gazpromom**. Glasovi oko Puklaveca i Gasfina govore da oni zastupaju ruske interese. Međutim, luksemburški registar ne dopušta da se vidi tko su stvarni vlasnici grupe. Grupa Eastwell, pod kontrolom Grgevića, bila je umiješana u navodno koruptivni slučaj s nekim tvrtkama u vlasništvu predsjednika Uzbekistana Karimova (vidi istragu OCCRP-a „Corruptistan”⁶⁰).

„Na vratima energetske unije”

U siječnju 2018. godine povjerenik EU-a Maroš Šefčović posjetio je Zagreb kako bi nazočio konferenciji o novoj hrvatskoj energetske strategiji. U svom govoru objasnio je nekoliko aspekata Energetske unije i kakvu bi konkretnu ulogu Hrvatska mogla imati u tom okviru. Čitav taj govor sastojao se od toga „što EU očekuje od Hrvatske”. U jednoj rečenici, *uslužnu ulogu*.

Šefčović je artikulirao zahtjeve prema zemlji – da proizvodi energiju iz obnovljivih izvora za izvoz, posebno uključujući privatne korisnike, sve do Ukrajine, te da bude domaćin jedinici za uplinjavanje plina – i opet za prodaju fosilnih goriva na europskom tržištu plina⁶¹. Šefčović je sa zadovoljstvom

60 <https://www.occrp.org/en/corruptistan/uzbekistan/gulnarakarimova/presidents-daughter-controlled-telecom-industry>

61 https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/sefcovic/announcements/speech-conference-new-croatian-energy-strategy-zagreb_en

potvrdio da je Hrvatska *poduzela potrebne korake* i da je na pravom putu da odgovori na potrebe energetske unije. No je li to jedina moguća vizija uloge Hrvatske u EU-u? Moglo bi se zapitati bi li EU umjesto toga trebao zadovoljiti stvarne potrebe običnih ljudi u Hrvatskoj, čijim bi interesima EU trebao služiti. Je li biti domaćin izvozno orijentiranim megaprojektima i snositi troškove i utjecaje u smislu korištenja zemljišta i degradacije okoliša na lokalnoj razini, kao i sumnjivi procesi donošenja odluka zapravo „sjajna” uloga koju Hrvatska želi igrati?

Do sada se u hrvatskim energetskim izborima pojavilo nekoliko kontradikcija. Kao što je istaknula ekološka udruga Zelena akcija, to da se termoelektrane na ugljen kao što je Plomin 1⁶² – smatran „strateškim” za unutarnju potrošnju – ne stavljaju izvan pogona u oštroj je kontradikciji s naporima da se ispune ciljevi EU-a za obnovljivu energiju. Ali u isto vrijeme, trenutačni energetske smjer za zemlju koji promiče EU, uključujući okolišno štetne hidroelektrane i projekte uplinjavanja i skladištenja koji porazno djeluju na klimu, kao što je onaj planiran na otoku Krku, jednako je upitan.

62 http://zelena-akcija.hr/en/programmes/energy_and_climate_change/hep_must_shut_down_plomin_1_and_focus_on_renewables

Maroš Šefčović (TTE). Konferencija za medije ministara energetike. Slika: Arno Mikkor (EU2017EE). Flickr (CC BY 2.0)

Potpredsjednik Šefčović rekao je:

„Drago mi je što vidim da Hrvatska već postiže svoje ciljeve za obnovljivu energiju do 2020. godine i smanjenje emisija stakleničkih plinova, zahvaljujući i svojem snažnom hidroenergetskom sektoru. Potičem je da i nadalje razvija svoju industriju obnovljivih izvora energije, kao i na dodatne napore kako bi ispunila svoj cilj energetske učinkovitosti. Nova inicijativa EU-a Pametne financije za pametne građevine (engl. *Smart Finance for Smart Buildings*), najavljena kao dio paketa „Čista energija za sve Europljane” (engl. *Clean Energy for All Europeans*) moći će pomoći u financiranju energetske učinkovite obnove zgrada u Hrvatskoj. EU također financira izgradnju terminala za ukapljeni prirodni plin na Krku. To će pomoći u diversifikaciji izvora opskrbe energijom u Hrvatskoj i široj regiji i učiniti njezina energetska tržišta konkurentnijima. Priča Hrvatske svjedoči o utjecaju energetske unije na terenu. Ona je već ispunila svoje ciljeve za 2020. za emisije CO₂, obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost, iako bi se potencijal potonjeg trebalo još iskoristiti. K tome, hrvatska energetska sigurnost postupno jača, posebice zahvaljujući regionalnoj suradnji u okviru CESEC-a, kao i perspektivnom LNG terminalu u Krku.”⁶³

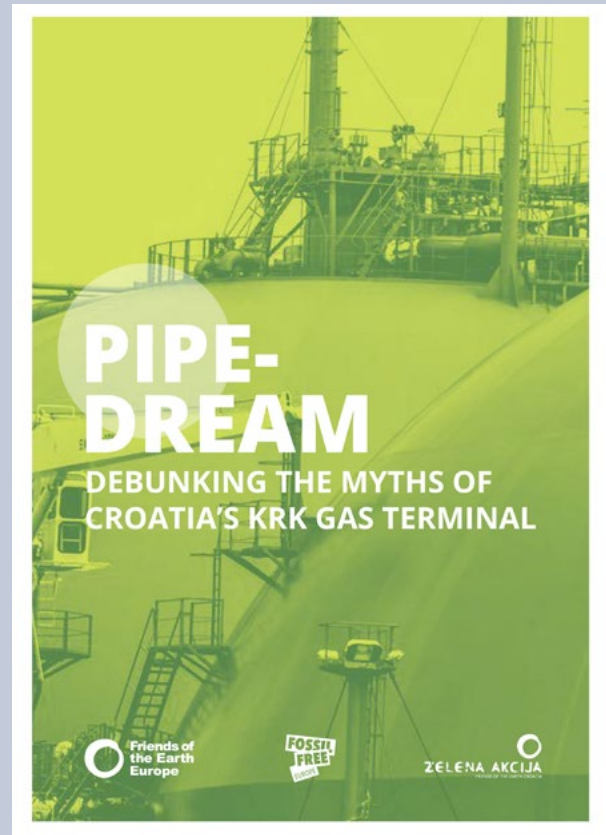
63 https://ec.europa.eu/info/news/focus-croatia-energy-union-tour-2018-jan-26_en

Razotkrivanje klimatskih i energetske mitova u vezi s LNG terminalom na Krku

12. prosinca 2018. Friends of the Earth Europe i Zelena akcija/Friends of the Earth Croatia objavili su publikaciju⁶⁴ koja razbija mitove o LNG terminalu na Krku. Zaključci izvješća su sljedeći:

1. Novi LNG terminal **u suprotnosti je s Pariškim sporazumom** i najnovijim znanstvenim izvješćem IPCC-a.
2. **Plin je ugljično intenzivno fosilno gorivo** koje ne zaslužuje svoju reputaciju da ne šteti klimi niti status prijelaznog goriva.
3. Plinska infrastruktura, kao što je LNG terminal na Krku, stvara **znatne utjecaje na okoliš i zdravlje u i izvan Europe**, a ne zaslužuje reputaciju čiste i sigurne.
4. Uzimajući u obzir postojeću plinsku infrastrukturu i projekte koji su trenutačno u izgradnji u regiji, Hrvatska i njezine susjedne zemlje već su energetske sigurne i dovoljno otporne. To znači da je LNG terminal na Krku nepotreban, a još dvostruko više ako se uzme u obzir planirano smanjenje potražnje za plinom diljem Europe u nadolazećim desetljećima
5. Izgradnja **novе plinske infrastrukture u borbi protiv ruske dominacije na tržištu plina nije samo pogrešna strategija već i propala**: velik dio postojeće infrastrukture uglavnom je nedovoljno iskorišten, a nekoliko novih projekata u izgradnji će ustvari dovesti još više ruskog plina u Europu
6. LNG terminal na Krku nepotreban je, ali skup projekt s upitnom tržišnom potražnjom, pa će u velikoj mjeri biti **plaćen novcem poreznih obveznika ili potrošača**.
7. Projekt LNG terminala na Krku gura se **suprotno interesima lokalnog stanovništva i potrošača, slabo je transparentan i ne uzima baš u obzir javno mnijenje**.

64 http://www.foeeurope.org/sites/default/files/extractive_industries/2018/pipedream-debunking-myths-croatias-krk-gas-terminal.pdf

Zaključne napomene – razumijevanje „zarobljavanja države“

Postoje slučajevi u kojima je teško razabrati gdje počinju i gdje završavaju osobni interesi takozvanih politički eksponiranih osoba.

To vrijedi za Hrvatsku poslije osamostaljenja, i financijske i energetske sporazume koje smo istražili u ovom dokumentu.

Dok smo pokušavali analizirati višeslojne implikacije krčkog LNG projekta, mogli smo vidjeti kako se pred našim očima odvija složeno „zarobljavanje države“ (engl. *state capture*, pojam kojim se opisuje vrsta sistemske korupcijske prakse, nap. prev.) Nasljeđe burnih devedesetih znači da su se stotine politički eksponiranih osoba, koje su bile dio birokratske strukture bivše Jugoslavije, počele repositionirati u strukturi nove države ili su podržavale nove privatne poduzetnike koji bi mogli imati koristi od prodaje javnih poduzeća, uključujući strateške sektore kao što je energetika. Ne čudi da ovo nasljeđe koruptivnih odnosa i danas utječe na donošenje odluka u zemlji.

Mogli bismo razumjeti kako su pokvareni odnosi između financija i politički eksponiranih osoba osiguravali zaštitu za pljačku zemlje. I kako bi ista struktura mogla služiti

višestrukim interesima, od osobnih do ekonomskih i financijskih motiviranih izvana, osiguravajući ih putem međusobno povezanih ugovora i obveza do te mjere da su čak i europske institucije, kroz financijsku i političku podršku, ugrađene u strukturu interesa koja naposljetku postaje sustavna.

U tom kontekstu, najprije su Svjetska banka i MMF, a zatim i Europska unija, pokrenuli ozbiljne programe restrukturiranja u Hrvatskoj. Nitko od njih možda nije shvatio *tko je doista imao koristi* od provedenih privatizacijskih procesa. Nijedna od međunarodnih institucija nije bila zainteresirana za propitivanje bi li demokratski prostor za angažman u gospodarskom i političkom životu zemlje, posljedično, imao koristi od programa restrukturiranja ili bi se prije smanjio. Začudo, ta takozvana tranzicija na zapadnu „demokraciju“ pokazala se i kao prostor za obnovu istih, starih odnosa moći.

Pitanja oko postrojenja za uplinjavanje na Krku i je li ono Hrvatskoj potrebno ili ne, legitimna su. Vrijedi razumjeti je li projekt strateški ili ne za energetske sigurnost zemlje i EU-a. Priča o krčkom LNG terminalu, uključujući i međusobnu povezanost s jednim od najvećih korupcijskih skandala nakon neovisnosti, govori nam da je zarobljavanje državne strukture omogućilo da isti, stari privatni interes bude pokretač procesa donošenja odluka u strateškim sektorima, kao što je energetika, isključujući većinu iz političkog i ekonomskog života zemlje. Deset godina kasnije, rizik je da će hrvatskim građanima i građankama – opet – ostati račun za plaćanje megainfrastrukture koja bi se na kraju mogla pokazati beskorisnom pa čak i koruptivnom.

Postoje i *druga pitanja* na koja smo pokušali odgovoriti kako bismo podržali šire razumijevanje ovog projekta. Na primjer, u kakvom se političkom i ekonomskom kontekstu ovaj projekt nalazi? Koji su povezani ekonomski i financijski interesi? Koja je uloga koju *danas* igraju međunarodne financijske institucije – i Europska unija – koristeći ponovno prednost javnog duga? I tko na kraju ima koristi od takvog mehanizma?

Hrvatska bi mogla postati 100% obnovljiva, ali s decentraliziranim modelom, u vlasništvu zajednice i orijentirana da služi najprije unutarnjim potrebama, a ne motivirana prvenstveno izvoznim ciljevima. No, da bi se to dogodilo, hrvatske građanke i građani, posebno lokalne zajednice, trebali bi imati demokratski prostor da prvo raspravljaju o svom energetske modelu, umjesto da budu prisiljeni na odluke temeljene na privatnim interesima, budući da će oni morati snositi ekonomske, okolišne i klimatske troškove u desetljećima koja slijede.

Europska komisija ima jasnu odgovornost u zalaganju za svoju agendu bez adekvatne dubinske analize o LNG terminalu na Krku koja bi otkrila kritične aspekte projekta. Razumijevanje privatnih interesa i uključenih *offshore* tvrtki, kao i neuspjele povijesti projekta, trebali su biti dio takve dubinske analize.

107 milijuna eura koje je EK dala Vladi RH za provođenje studija i izgradnju krčkog LNG postrojenja, uz dodatnih 2,2 milijuna eura za izvođenje studija za plinovod Zlobin – Bosiljevo – Sisak – Kozarac – Slobodnica, sada su stavili tu instituciju u poziciju da se založi za dovršenje *oba projekta*, kao pitanje vjerodostojnosti za to kako se

„projekti od zajedničkog interesa“ EU-a ispituju i biraju.

Ako bi se u Europskoj komisiji provelo bilo kakvo ozbiljno ispitivanje i dubinska analiza, tada bi Europska komisija zadržala obje dotacije na čekanju, izbjegavajući rizik ulaganja novca EK-a u projekte potencijalno štetne za okoliš, ekonomski neodržive i s korijenom u navodno korumpiranim poslovima.

O Nama

Re:Common

Re:Common je neovisna i neprofitna “udruga društvene promocije” u skladu s talijanskim zakonom koja provodi istrage i promovira kampanje protiv sumnjivih gospodarskih djelatnosti i razaranja teritorija na sjeveru i na jugu svijeta uzrokovanih iskorištavanjem prirodnih resursa te velikih javnih i privatnih infrastrukturnih projekata.
<https://www.recommon.org/>

Counter Balance – propitkivanje javnih investicijskih banaka

je Europska koalicija razvojnih i okolišnih nevladine organizacija (NVOa) s velikim iskustvom rada u području razvojnih financija i međunarodnih financijskih institucija (IFIs) kao i kampanja protiv negativnih utjecaja koji proizlaze iz velikih infrastrukturnih projekata.
<http://www.counter-balance.org/>

Zelena akcija (ZA)/Friends of the Earth Croatia

Zelena akcija(ZA)/Friends of the Earth Hrvatska je nevladino, nestranačko, neprofitno i dobrovoljno udruženje građana i građanki za zaštitu okoliša. Osnovano je 1990. godine sa sjedištem u Zagrebu.
<https://zelena-akcija.hr/hr>

Friends of the Earth Europe

Friends of the Earth Europe je najveća mreža okolišnih organizacija u Europi, ujedinjujući više od 30 nacionalnih organizacija sa tisuće lokalnih skupina. Dio je mreže Friends of the Earth International.
<http://www.foeeurope.org/>

Zasluge

Autor

Re:Common

Grafički dizajn

Carlo Dojmi di Delupis

Producirao

Re:Common
c/o Binariouno coworking
via di Porta San Lorenzo 5
00185 – Roma, Italia

Uz potporu iz

Zaklade za otvoreno društvo
(*Open Society Foundations*)

Sadržaj ove publikacije je isključivu odgovornost udruge Re:Common i ne može ni u kojem slučaju odražavati stavove zaklade Open Society Foundations.